Enderrock | Joan Josep Isern | Actualitzat el 23/08/2022 a les 13:30

Dos gegants: Toreski i Salvador Escamilla

El crític literari Joan Josep Isern recorda la trajectòria de les dues figures de la ràdio

Josep Miret, Míliu i Toreski a Ràdio Barcelona | Arxiu

Aquesta primavera es va publicar *El món comença* (Edicions Bromera, 2022), una novel·la de Marià Veloy guanyadora del Premi Ciutat d'Alzira, un dels més prestigiosos del País Valencià. El llibre és una aproximació a la figura de Josep Torres Vilata, que amb l'àlies de ?Toreski' va tenir una trajectòria artística plena d'èxits pel continent americà els primers anys del segle XX. Cantant, imitador, còmic, ventríloc i, sobretot, transformista -conèixer Leopoldo Fregoli li va canviar la vida-, la biografia de Torres-Toreski és una muntanya russa farcida de moments pletòrics alternats amb baixades als inferns.

De retorn a Catalunya, i amb una experiència acumulada als escenaris, no li va costar gaire convertir-se en la primera gran estrella de la ràdio, concretament de Ràdio Barce-lona, que havia començat a emetre el 1924. La creació de ?Míliu', un ninot que representava un infant ingenu, desvergonyit i trapella, el va catapultar als cims més alts de la popularitat d'aquell moment en uns programes en què Toreski sempre tenia un record per als més febles i necessitats. Aquella barreja d'humor i beneficència va arrelar en el públic fins al punt que, per subscripció popular, als jardins de la Sagrada Família es va erigir una estàtua dedicada al ?Míliu'.

Val a dir que aquell personatge -juntament amb el Maginet Pelacanyes de Josep Maria Tarrassa, a Tarragona, o el Pau Pi d'Enric Casademont- va ser el precedent d'altres figures radiofòniques

com el Senyor Casamajor de Xavier Sardà o bé l'actual Senyor Marcel·lí a RAC1.

Els avatars històrics -una greu malaltia se'l va emportar el 1937, en plena guerra civil- no van aconseguir esborrar el record de Toreski i durant els anys quaranta Ràdio Barcelona va posar el seu nom a l'estudi central de les seves instal·lacions al número 6 del carrer de Casp de la capital catalana. Un nom que encara avui es manté.

Per a qualsevol persona nascuda durant la dècada dels cinquanta parlar de l'Estudi Toreski és evocar una ràdio molt diferent de l'actual, amb una programació espontània i en directa que obria les portes al públic perquè presenciés els seus espais preferits. Citaré uns quants noms: *La comarca nos visita*, *Lo toma o lo deja*, l'esportiu *Gong*, *Simpatía (la canción del mediodía)*, el *Conjunto Antena*, els senyors Dalmau i Viñas, el mestre Alfredo Domènech... I entre tots aquests, el programa de ràdio per excel·lència: l'històric *Radioscope*, que entre els anys 1964 i 1970 va presentar **Salvador Escamilla**.

Salvador Escamilla en una entrevista amb Florenci Mauné a Radioscope Foto: Arxiu

Home inquiet, dotat d'una inesgotable curiositat i amb les idees molt clares pel que fa al país, **Escamilla** cantava -va començar amb un grup que es deia **Los Millonarios de la Canción**-, feia d'actor, posava veu a anuncis i va ser un artista clau en el desenvolupament de la cançó catalana. Sempre començava amb un "Bon dia, Catalunya! Bon dia i una cançó", que desafiava l'hostilitat del règim contra la difusió del català, i va ser a *Radioscope* on, el 18 de febrer de 1965, va debutar un

xicot totalment desconegut fins aleshores, **Joan Manuel Serrat**.

La trajectòria professional de **Salvador Escamilla** donaria joc per a un article sencer, que no descarto de fer més endavant, però en tot cas crec que val la pena recordar la seva extraordinària bonhomia que el va portar, els últims anys de la dècada dels noranta, a rescatar de l'oblit la figura de l'actor i humorista **Joan Capri**, amb la reedició dels seus monòlegs en CD i la inclusió en el nomenclàtor barceloní amb una plaça a tocar del Mercat de Santa Caterina que porta el seu nom. Va promoure una campanya de suport similar quan es va assabentar de la precària situació en què es trobava, a Mallorca, el cantautor **Guillem d'Efak**, poc abans de la seva mort el febrer de 1995.

Josep Torres Vilata ?Toreski' i **Salvador Escamilla** són dos noms que van intrínsecament lligats a la ràdio i als aspectes més defensables de la dignitat professional i de la solidaritat amb les persones que més la necessiten. Gent, vaja, que no ens podem permetre d'oblidar.